

Zo veel als je bent

Over Franciscus

Zomaar onderweg ontmoet Franciscus een melaatse. Hij maakt zich dan niet snel uit de voeten, uit angst voor besmetting, na hem wat geld toegeworpen te hebben. Zo zou hij dat voorheen gedaan hebben. Nee, hij omhelst hem zelfs! Wat is er in hem veranderd?

In hem, Francesco Bernardone, zoon van een rijke lakenkoopman in Assisi. Geboren aan het eind van de 12^e eeuw, als de kooplieden in de steden de nieuwe rijken zijn. Voorbestemd om zijn vader in de zaak op te volgen. Genietend van het 'goede leven'. Gezien bij zijn vrienden, om zijn vrolijkheid en gulheid. Maar hij droomt van meer: ridder worden, en roem en eer verwerven.

Dan komt de gouden kans: Assisi is weer eens in oorlog met de grote concurrent Perugia, en Franciscus trekt mee ten strijde. Maar wat een afgang: hij wordt gevangen genomen en in een donkere kerker opgesloten, tot zijn vader eindelijk losgeld voor hem betaalt. Een gevoelige knauw, maar hij geeft niet op. Dan een nieuwe kans: in dienst van een ridder op kruistocht gaan naar het heilige land! Ineens onderweg, 's nachts in een droom een stem die hem vraagt waarom hij de Heer in de steek laat voor de knecht? Die Heer weet hij God, en hij keert terug zoals die stem hem opdraagt. Maar wat nu, hoe nu verder? Crisis!

Zomaar wat zwerfend door de omgeving gaat hij het vervallen kerkje van San Damiano in, en bidt vóór het kruis om verlichting en een nieuwe richting. Dan klinkt een stem die hij hoort als die van Christus die levensgroot op dat kruis geschilderd staat: 'Ga, en herstel mijn huis'. Dat lijkt duidelijk, dus: stenen gekocht van het geld van zijn vader, en daar aan het werk. Zijn vader onterft hem, en hij wordt een soort bedelmonnik. Gaandeweg groeit het besef, dat de hele kerk en de hele wereld Gods huis is. En die omhelzing van de melaatse leert hem hoe dat huis te herstellen. Verandert zijn kijk op het leven en het menszijn: niet ik sterk, jij zwak; ik gezond, jij ziek; maar wij samen afhankelijk van Gods liefde en goedheid. Dit trekt anderen aan, ook rijken die hun bezit verkopen zodat het niet meer tussen hen en God in kan staan. Franciscus en zijn broeders gaan leven temidden van de armen. Ze trekken rond om overal de echte vrede die van God komt te wensen. Ze werken voor of bedelen om hun voedsel. Zo leven ze via de gaven van anderen van Gods genade, zonder de bescherming van geld en goederen. Franciscus gaat daar ver in, is lang ziek en wordt niet oud. Maar hij blijft mensen aanspreken. Er zijn veel verhalen over hem, over hoe hij vertelt en vooral toont hoe te leven vanuit Gods barmhartigheid. En er zijn allerlei woorden van hemzelf, op schrift gesteld door anderen zoals zijn trouwe metgezel broeder Leo. Hij kon beter praten en laten zien dan schrijven. Zeer bekend is zijn Lofzang van de schepselen, het Zonnelied, ontstaan toen hij blind was en zijn lichaam op. Van een van zijn andere geschriften gaat u dadelijk een stukje horen.

Franciscus en wij

Zoveel als een mens in de ogen van God is, zoveel is hij, en meer niet.

Dit geeft kernachtig aan, wat me in waar het Franciscus in zijn leven om ging het meeste raakt. Het hangt samen met het door hem vaak gebruikte woord 'nederigheid'. Dit is in de christelijke traditie vaak misverstaan, en heeft ertoe geleid dat mensen – vooral vrouwen – zich nietig en nietswaardig gingen voelen. Het is daardoor in de loop der tijden ook wat besmet geraakt. Maar dat kan misschien veranderen, als we kijken naar wat 'nederigheid' eigenlijk betekent. Het is een vertaling van het Latijnse woord '*humilitas*', en dat komt van 'humus', dat ook in onze taal bekend is. 'Humus' kan 'aardbodem, bodem, aarde', 'akkerland, grond' en zelfs 'het gewone, alledaagse' betekenen. Welbeschouwd heeft 'nederigheid' dus niet te maken met jezelf de grond in boren, maar met op de grond staan, jouw grond. Jouw leven leven, op jouw grond. Jezelf niet kleiner maken, maar ook niet hoger willen zijn dan je bent. Zo groot als je in Gods ogen bent.

Dit is wat je bent, kindje dat vandaag gedoopt wordt, en ik hoop dat je mag leven op de hoogte van je eigen grond, je eigen humus.

Zoveel als een mens in de ogen van God is, zoveel is hij, en meer niet.

In de ogen van andere mensen kan je misschien waardeloos, eenvoudig en verachtelijk zijn, maar dat is voor Franciscus niet het belangrijkste. Voor hem gaat het erom hoe je je aan God vertoont, met alles erop en eraan en zonder iets achter te houden, zoals je echt bent. En zoals je echt bent is niet zozeer mooi. We zijn en blijven beperkt en onaf. Voor God hoeven we ons niet op te houden.

Wij hebben wel degelijk veel goeds in ons, en kunnen veel goed doen, maar dat is allemaal een gave van onze liefdevolle Schepper. Wij kunnen het uit onszelf niet maken, en we mogen ons er niet dus op laten voorstaan, het is allemaal om niet, gratis, genade.

We mogen er wel willen uithalen wat erin zit, en onze talenten gebruiken, maar in een zekere bescheidenheid: we hebben het gekregen, en het lukt door omstandigheden ook wel eens niet om ze naar buiten te laten komen. We hoeven niet te proberen om naar volmaaktheid te streven, die bereiken we toch niet, en ons niet overspannen toe te leggen op zelfontplooiing: die ontvangen we voor een deel, gebeurt ons. We hoeven ons dan ook niet vast te zetten op 'als je wil kan je het', wat vaak tot diepe teleurstelling leidt. Dat klinkt allemaal mee in de woorden: zoveel als een mens in de ogen van God is, zoveel is hij, en meer niet.

Zoveel als een mens in de ogen van God is, zoveel is hij, en meer niet.

De waarde van deze woorden van Franciscus heb ik door mijn leven heen steeds meer mogen ontdekken. Dat juist dit me zo aanspreekt in hem zal te maken hebben met wie ik ben. Van aanleg ben ik nogal gevoelig voor spanningen, wat ik niet altijd even handig uit, en voor de zorgen en schoonheid van het leven, waardoor ik me ook vaak 'anders' voelde. Dit werd gevoeld door onze gezinsomstandigheden, en versterkt nadat ik ruim tien jaar geleden nogal heftig reuma kreeg en opnieuw mijn plek en mijn weg in het leven moest zien te ontdekken.

Door de jaren heen heeft wat Franciscus zegt over de 'nederigheid', en daarmee verbonden de 'armoede', het niets in handen hebben, voor mij steeds meer diepte gekregen. Het is mij meer gaan zeggen hoe hij deze wijze van leven verbindt met Jezus Christus, in wiens voetstappen hij wil gaan. Die Jezus, Zoon van God, heeft zelfs zijn goddelijkheid afgelegd en heeft door geboren te worden als mens, zoals Franciscus ergens zegt 'echt het vlees van onze menselijke breekbaarheid' aangenomen.

Zoveel als een mens in de ogen van God is, zoveel is hij, en meer niet.

Jezus heeft ons leven geleefd, en heeft na veel lijden zelfs onze dood ondergaan, heeft zich na veel verzet ook in zijn sterven kunnen toevertrouwen aan de liefde van God die hem uit de dood heeft doen opstaan. In zijn menselijkheid is in zekere zin onze menselijkheid geheiligd, en ten diepste geheeld. God bevrijdt ons niet van ons mens-zijn, neemt mislukking, ziekte en dood niet van ons weg, maar bevrijdt ons in ons menszijn, helpt ons om dat op een eerlijke, zuivere en menswaardige manier te beleven.

De diepe levenswijsheid die Franciscus hiermee toont, ligt voor mij hierin: we zijn onszelf niet genoeg, kunnen ons eigen leven niet maken. Er is altijd een ruimte, een leegte in ons, die alleen God zou kunnen vullen. Als we dat ernstig nemen, leggen we ons niet toe op instant-geluk, door ons zelf gemaakt. Kunnen we genieten van het geluk dat ons geschonken wordt, in dankbaarheid, en gaan er niet van uit dat wij er recht op hebben. Kunnen we misschien zelfs leren om het lijden, het ongemak en ongeluk dat niet weg te nemen en te genezen is, en uiteindelijk de dood te zien en aanvaarden als iets dat een wezenlijk deel van ons leven is. Dat erbij hoort, maar waarbij velen van ons veel goeds gegeven wordt als we het kunnen zien. Juist dit inzicht kan ons tot bloei brengen, en steeds diepere vrede geven. Wij kunnen daarin veel voor elkaar betekenen door elkaar te dragen in onze kwetsbaarheid. Dat betekent ook: elkaar helpen om onze kwetsbaarheid serieus te nemen, niet af te stompen en te verharderen, niet alles dicht te timmeren maar open door het leven te gaan.

Open door het leven gaan, voor zover mogelijk, heeft voor mij veel inhoud. Het gaat dan om: tegenslag en pijn niet wegvegen of wegdeneren, maar aankijken en benoemen; niet zeggen 'het is nu eenmaal zo', maar 'dit is het, hier moet of wil ik het nu mee doen - en misschien verandert er nog iets ten goede in mijn situatie of in mijn aanvoelen daarvan'; niet denken 'heb ik dat', of 'waarom ik' - of dat misschien wel denken, maar dan vanwege het grote of kleine geluk dat je mag ontvangen; niet teveel bezig zijn met plannen en vooruitkomen, maar voelen hoe het nu met mij staat en wat zich nu in en om mij heen aandient; geraakt worden door de pijn en het geluk van anderen zonder erin te verzinken of afgunstig te zijn; een bijdrage geven voor het lenigen van nood in de wereld dichtbij en ver weg, ook al weet je dat niet alles op te lossen is; verdriet hebben om wat mensen elkaar kunnen aandoen en tegelijk blij zijn om alle gebaren van goedheid en liefde die je kunt zien als je er oog voor hebt.

Die openheid liet Franciscus ons ten diepste zien toen hij zelfs op zijn sterfbed ontvankelijk bleef voor de liefde en barmhartigheid van zijn God, hoe we die ook mogen noemen. Ziekte, verdrukking, pijn en dood kon hij opnemen in zijn Lofzang van de schepselen, het Zonnelied. Om alles loofde hij God die voor hem bleef de 'Bon signore', de lieve, de goede Heer, Gever van alle goeds.

Om iets van die openheid steeds meer en steeds weer te vinden is een weg van vallen en opstaan. Op die weg, die voor mij een weg van en naar geluk is, is Franciscus voor mij een reisgezel. En naast hem vind ik steeds weer anderen op mijn pad die mij, soms ongeweten, openbreken en mij weer de goede kant op zetten, en mij laten voelen en weten dat ik niet alleen die weg ga. U allen wens ik toe, vanaf jou, kleine dopeling, tot de oudste hier in ons midden, dat u op uw eigen manier die weg mag gaan, en daarbij reisgenoten voelt en vindt.

Dat u uw wondbaarheid serieus neemt en blijft nemen, en, misschien juist daardoor, oog krijgt voor het wonderbare dat zich zomaar voor kan doen.

Anneke Lagerweij